

Zolang er scheepsbouwers zingen...

Jan Vromman, Het Gematigd Zeeklimaat, 1999, 250 minuten. Als video te koop (3 delen) voor 1.250 frank.

Op 8 maart 1999 ging in Gent *Zolang er scheepsbouwers zingen...* van Jan Vromman in première, in het kader van het documentaire-filmfestival Viewpoint en op uitnodiging van Film Platteau.

De documentaire was in 1995 gestart als een emotioneel project naar aanleiding van de tweede bedrijfsbezetting van Boelwerf, maar groeide al vlug uit tot een historiek van de scheepsbouw in Vlaanderen - "een museum", zoals Jan Vromman het zelf noemt, het geheugen van een industrie.

De film zelf heeft op het eerste gezicht ongeveer alles tegen. Er is de sociaal-economische thematiek die vandaag niet meer zo populair is; er is de documentairevorm, die enige moeite kost en er is de duur van de film (4 uur en 10 minuten) die er ondermeer voor zorgt dat het product zijn weg naar de televisie niet vindt.

Uiteindelijk weet Vromman al die minpunten toch om te buigen tot voordelen. De thematiek wordt op een zodanige manier behandeld dat die volkomen aansluit bij de hedendaagse sociale geschiedschrijving. Conflicten worden overstegen en gekaderd in een beschouwing over arbeid. Daarbij wordt uitgebreid aandacht besteed aan de eigenheid van de scheepsbouw. De beroepsfierheid die ze putten uit het eindproduct van hun arbeid, de grote onderlinge afhankelijkheid, de gevaarlijke arbeidsomstandig-

heden (hoogte, lasdampen), zijn factoren die een grote rol spelen in de 'bedrijfscultuur'.

De documentairevorm leent zich bij Vromman tot ongekende mogelijkheden. Sommige beelden zijn zo sterk dat ze haast onmogelijk in woorden te vatten zijn. Zo is er het 'ontmaskerende' fragment waarin Philippe Savereys, tijdens het betoog van zijn zoon over de goedkopere scheepsbouw in het Oosten, *off-screen* vlug berekent hoeveel een schip daar goedkoper is en de zoon het exacte bedrag voorhoudt. Zo krijgt het publiek geen ellenlange beschouwingen over de veranderingen in de vakbondswerking op de werkvloer te verwerken. In plaats daarvan laat de cineast de vakbondsafgevaardigden uit de jaren '70 en '90 aan het woord. Het contrast tussen de emotionele strijdsyndicalisten en de rationele overlegsyndicalisten is opvallend. In die zin kan de documentairevorm een verrijking betekenen voor het 'traditionele' onderzoek.

De lengte van de film mag dan commercieel gezien niet de beste keuze zijn, het geeft Vromman wel de kans de problematiek terdege uit te diepen. De luxe van de traagheid biedt de mogelijkheid stil te blijven staan bij wezenlijke vragen en beschouwingen. Alle betrokkenen, van arbeiders, bedienden, kaders en werkgevers tot vakbondsverantwoordelijken en politici, worden uitgebreid aan het woord gelaten. De documentaire overstijgt op die manier ook het eenzijdig pamfletaire karakter. Er zijn in België in het verleden twee gelijkaardige films gemaakt. Naar aanleiding van de mijnstaking van

1932 en de staking van 1960-1961 maakten respectievelijk Joris Ivens (*Borinage*, 1933) en Frans Buyens (*Vechten voor onze rechten*, 1962) belangrijke films. In alle drie de films wordt de staking als aanleiding gebruikt om het conflict in een internationale context te plaatsen. Bij Vromman worden daar een aantal wezenlijke dimensies aan toegevoegd. De historiek van het bedrijf, de beschouwingen over arbeid en werkloosheid, de veranderingen in de eigenaarsstructuur zijn bijzonder zinvolle aanvullingen bij het onderzoek. De documentaire groeide op die manier uit tot een epos. Een saga in drie delen: groei ('Champagne!' - 1829-1969); consolidatie ('Roes'... - 1969-1986); verval ('Zwarte kop'... - 1986-1997).

Filmisch gezien bevat de documentaire interessante onderdelen. Op het eerste gezicht lijkt Vromman te kiezen voor een vrij traditionele aanpak. Het verhaal wordt chronologisch verteld; er is de zeer klassieke commentaarstem en de nasynchronisatie. Maar Vromman, die voordien vrij experimentele video's maakte, verweeft ook minder klassieke elementen in zijn film. Er zijn de regelmatig terugkerende spreekkoren waarin via liederen bepaalde 'banale' facetten op een poëtische manier worden verheven tot symbolen. 'Het lied van de Blote meisjes in de Lege Werklokalen', 'Het lied van de Witte Handschoenen' of 'Het lied van de Kolenstoof' zijn prachtige betekenisvolle stukjes geworden. Er zijn daarnaast ook de dagboekfragmenten waarin de cineast zijn eigen Boel-verhaal vertelt. Zijn eigen woede, verwondering, motivatie

('Eigenlijk wou ik schepen zien'), nieuwsgierigheid ('Ik hoorde en las woorden die ik niet begreep'), verslagenheid ('Ik wist niet wat er te vieren viel' - n.a.v. 1 mei, feest van de arbeid) en mening komen erin aan bod. Op die manier speelt de cineast openlijk een rol in zijn eigen documentaire. Op die manier relateert hij ook eerlijk de 'objec-

tief' geachte documentaire. Dit alles maakt *Zolang er scheepsbouwers zingen...* tot een uniek document. Een document dat echter blijkbaar niet meer in de zendschema's van de omroepen past. Zij houden letterlijk de boot af wegens te lang en te moeilijk en eigenlijk is dat bijzonder spijtig. Het product van vier lange jaren

van onbetaalde arbeid wordt op die manier de kans ontzegd aan een groot publiek vertoond te worden. Naar constructieve oplossingen voor het probleem van de duur wordt niet meer gezocht wegens eigenlijk niet geïnteresseerd.

Bart De Wilde

AMSAB-medewerker
